

ПИТАННЯ ПЕРІОДИЗАЦІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДУМКИ

Кутузов Р.В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті розглянуті основні питання періодизації світової та вітчизняної історії управління і управлінської думки. Проведений порівняльний аналіз трактувань цих питань у працях провідних учених-поліцейств другої половини XIX – початку XX ст. і сучасних представників науки управління/менеджменту. Запропонована оригінальна концепція періодизації історії розвитку управління і управлінської думки України.

Ключові слова: управління / менеджмент, управлінська думка, історія управлінської думки, періодизація, наукова парадигма, наука поліцейського права, змішана економіка.

Постановка проблеми. В історичних дослідженнях, включаючи історико-економічні, принципове значення мають питання підходу до проблем періодизації та їх конкретного вирішення. Періодизація – це не лише схема висвітлення історії світу чи конкретної країни, її соціально-економічного розвитку або історії філософської, економічної, фінансової, соціологічної тощо думки, а й значною мірою обґрунтування змісту цього висвітлення. Водночас питання періодизації завжди були й продовжують залишатися предметом гострих дискусій, вирішення яких в принципі не може задовольнити всіх науковців. У наш час, у зв'язку з ринковими трансформаціями в умовах незалежності України, особливого значення набули питання періодизації вітчизняного управління та його історії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання періодизації світової та вітчизняної історії управління і управлінської думки займають помітне місце у працях О.Г. Білоруса, Б. Гаврилішина, А.І. Кредісова, О.Є. Кузьміна, П.М. Леоненка, Є.Г. Панченка, Ф. Хміля та інших вітчизняних науковців, а також зарубіжних учених – В. Виханського, Е. Короткова, А. Кравченка, І. Мазура, В. Маршева, Г. Попова та ін.

Мета статті – в контексті критичного розгляду основних питань періодизації світової та вітчизняної історії управління та управлінської думки обґрунтувати новітній варіант концепції періодизації історії розвитку управління і управлінської думки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Видатний австро-американський вчений-економіст, автор ряду фундаментальних праць в галузі економічної теорії, фінансів, історії економіки та економічної думки Й.А. Шумпетер (1883-1950) з певною долею іронії писав: «Як відомо, періодизація є необхідним злом» [1, с. 497].

На користь свого твердження вчений висунув такі пояснення і контраргументи. Перше пов'язане з існуванням проблеми, що має місце незалежно від конкретного способу періодизації, застосованого тим чи іншим дослідником: «історичні процеси завжди безперервні і їх неможливо розбити на частини, не допустивши при цьому довільності та втрат» [1, с. 497]. Проте спроби відмови від визначення періодів, за словами Шумпетера, – це не вирішення проблеми, а лише визнання нашої неспроможності вирішити її. Друге пояснення ситуації з періодизацією зводиться до суб'єктивного сприйняття опонентами тих чи інших конкретних критеріїв періодизації та, відповідно, запропонованих періодів соціально-економічного розвитку й розвитку економічної, управлінської думки. Важливо привернути увагу до кількох характерних

моментів у трактуваннях Шумпетером питань періодизації розвитку економічної думки, що, на наш погляд, актуальні й понині. По-перше, при визначенні періодів («класичних ситуацій») вчений застосував хронологічно-аналітичний метод дослідження. Традиційно він відомий ще до Шумпетера як метод єдності історичного та логічного, або як «історичне, що спрямлене логікою». При розгляді розвитку науки поліцейського права, предметом якого українські вчені другої половини XIX – початку XX ст. вважали так зване внутрішнє управління, його застосував, наприклад, відомий український вчений професор Новоросійського університету М.М. Шпилевський. По-друге, поняття «класичних ситуацій» та їх зміст, визначені та розкриті Й. Шумпетером, передували поняттям наукової парадигми, наукових революцій, конкуруючих науково-дослідних програм, обґрунтованих у 60-70-і рр. XX ст. Як відомо, ці поняття нині широко використовуються в сучасній методології економічної та управлінської науки, історико-економічних та інших дослідженнях. По-третє, у кожній з класичних ситуацій Й. Шумпетер визначив і розкрив не лише зміст періодизаційних етапів розвитку економічної науки, але й «атрибути епохи», тобто специфічні особливості конкретного періоду розвитку і викладення науки.

Проте перед сучасними науковцями в галузі управлінської науки та її історії постає немало складних проблем щодо врахування принципів моментів, пов'язаних з класифікацією та періодизацією становлення і розвитку цього відносно самостійного людського знання. Автори навчального посібника «Всеобщая история менеджмента» під загальною редакцією професора І.І. Мазура при розгляді питань класифікації та періодизації застосовують комбінований, а по суті, еkleктичний, підхід. Автори наголошують: «Доцільно при розгляді управління в історичному аспекті використовувати комплексний метод періодизації, що пов'язує хронологію з формальним, пограничним і цивілізаційним підходами» [2, с. 48]. Науковці розрізняють різні рівні розгляду питань, обсяг і зміст понять управління/менеджмент, класифікаційні критерії та принципи, історію управління/менеджменту та історію основних концепцій і шкіл управління/менеджменту. Історія управління визначена досить обтічно, як певний зріз становлення і розвитку людського суспільства в історичному процесі поряд з історією економіки, культури, права, підприємництва і т.д. [2, с. 48].

Однією з можливих періодизацій історії управління (за аналогією з подібними класифікаціями в історії економіки) вчені вважають здійснення її за такими класифікаційними підходами: 1) хронологічним; 2) цивілізаційним; 3) за способами ви-

робництва; 4) за етапами розвитку виробничих відносин; 5) за способами розподілу продукту; 6) формацийний; 7) українний; 8) технологічний [2, с. 25–26]. Розкриті суть, переваги і періодики кожного з цих підходів. Проте, на жаль, цей матеріал не «замкнений» на історію світової та вітчизняної управлінської думки. Замість цього автори посібника пропонують інший підхід – виокремлення семи певних історичних періодів, в умовах яких сукупний вплив взаємодії людей і організацій з так званими соціальними, політичними і економічними силами обумовлює формування і розвиток концепцій управління. Дослідники зауважують, що нерідко ці принципові періоди (етапи) називають управлінськими революціями. Вони «відповідають основним історичним віхам зміни культур і соціальних станів та знаменують собою поворотні моменти в теорії та практиці управління» Кількість виділених етапів відображає точку зору науковців; в літературі число управлінських «революцій» коливається від 5 до 9 і визначається концепцією дослідника [2, с. 31].

Періодизація етапів управлінського розвитку охоплюють величезний історичний період – від 4 – 5 тис. років тому до початку XIX ст. Проте свідомий і регулярний розвиток теорії та практики менеджменту автори посібника відносять лише до XVIII – XIX ст. і пов'язують з новими суспільними відносинами, викликаними промисловою революцією [2, с. 35]. В подальшому, уточнено, що «тривалий процес накопичення практичних навичок менеджменту отримав свої наукове втілення лише в кінці XIX – на початку XX ст., коли з'явилися перші серйозні роботи, в яких зроблена спроба наукового узагальнення нагромадженого досвіду і формування самих основ науки менеджменту» [2, с. 40]. Такий розвиток наукового менеджменту розглядається як об'єктивна реакція на потреби промислового розвитку, який все більше набував характеру масовості.

Попередні схеми класифікації та періодизації становлення розвитку управління та управлінської думки науковці доповнюють ще однією класифікацією основних етапів розвитку концепцій і шкіл управління/менеджменту.

Загальна схема розвитку сучасного менеджменту охоплює дев'ять етапів, відкриваючись початком XX ст. (вчення і модель Ф.Тейлора) і продовжуючись до теперішнього часу [2, с. 40–47]. Отже, вона частково (лише в межах XX ст.) охоплює етапи управління вже згадані вище шостий і повністю сьомий історичні етапи управлінського розвитку, включає основні школи наукового менеджменту і моделі управління/менеджменту. Разом з тим подається характеристика основних внесків західних наукових шкіл в теорію і практику менеджменту

Таким чином, загальна схема етапів розвитку сучасного управління/менеджменту науковців у XX – на початку XXI ст. розроблена лише щодо розвитку концепцій і шкіл в Західній Європі та США.

Періодизація розвитку управління в Росії, його аналіз здійснені в окремих розділах. До речі, тут розглянуто також розвиток менеджменту в радянську епоху та формування сучасного російського менеджменту. Проте відзначимо кілька характерних особливостей висвітлення питань історії розвитку управління в Росії авторами навчального посібника.

По-перше, періодизація побудована за хронологічним принципом: за різними критеріями виділена значна кількість (14) етапів, подана їх коротка ха-

рактеристика та вказані важливі управлінські рішення. Схема періодизації та розгляд виокремлених етапів висвітлюються самі по собі, не ув'язані з класифікаціями і періодизаціями всезагальної історії менеджменту.

По-друге, цілком обійдені питання внеску представників інших народів, зокрема українського, що колись входили до складу Російської імперії та Радянського Союзу, у розвиток управлінської думки. Внаслідок цього і всевітня, і вітчизняна історія управління/менеджменту в трактуваннях сучасних російських науковців виявляються втиснутими у вузькі межі.

По-третє, запропоновані російськими науковцями класифікації та періодизації історії розвитку управління/менеджменту як теорії та практики випускають з уваги важливий етап цього розвитку – науку поліцейського (адміністративного) права, або внутрішнього управління, та трактування її з економічних позицій (XVIII – початок XX ст.). Важливою її частиною було розроблення питань управлінської думки провідними українськими вченими-поліцейстами (М.Х. Бунге, А.Я. Антонович, М.М. Цитович, Н.К. Гаттенбергер, В.Ф. Левитський та ін.).

На наш погляд, ряд плідних думок щодо періодизації історичного розвитку управлінської думки та історичних тенденціях управління висловив відомий фахівець у галузі менеджменту професор Е.М. Коротков. Він, як і всі інші науковці, наголошує на складності та необхідності виділення етапів розвитку тих чи інших явищ, ідей, наукових концепцій. Проте, справедливо зауважує вчений, без визначення певних етапів неможливо представити і вивчити тенденції розвитку. На доказ цієї думки Е.М. Коротков наводить загальновідомий в колі вчених аргумент про історію як нескінченний потік подій, що зазнають якісних змін. Грані цих якісних змін характеризують етапи розвитку, врахування яких і дає можливість визначити історичні тенденції.

На думку вченого, нині «історичні процеси менеджменту найчастіше структурують за етапами розвитку управлінської думки, виділяючи окремі школи, що слідує одна за одною у часові та доповнюють одна одну новими змістовними аспектами розуміння управління» [3, с. 7].

Неважко помітити, що вчений акцентує увагу на плавному, еволюційному розвитку управлінської практики і науки. Проте слід враховувати і моменти «розривів», «стрибків», «якісних переходів» у цьому розвитку, тобто тих періодів у розвитку, які в сучасній літературі носять назву наукових революцій. Вони призводять до зміни панівних раніше парадигм або науково-дослідних програм.

Професор Е.М. Коротков, як і у свій час Й. Шумпетер, слушно підкреслює залежність розвитку науки управління не лише від соціально-економічного розвитку, потреб і реальних проблем розвитку практики управління, а й від розвитку власне управлінської науки. Наукові школи, що народжуються як реакція на реальність потреб і практики, характеризують не тільки потреби практики, а й стан досліджень у цій галузі, потенціал науки, методологічні можливості адекватного відображення реальної проблематики управління в наукових його концепціях» [3, с. 7–8].

Відомий науковець визначив ряд основних чинників, під впливом яких складаються і діють, за його термінологією, історичні тенденції управління та їх структурування. Серед них: 1) об'єктивні зміни, що відбуваються у самому управлінні під

впливом різних факторів розвитку виробництва, суспільства, людини; 2) розвиток управлінської думки; 3) загальний розвиток науки, що визначає методологію осмислення історичних фактів на кожному з етапів розвитку; 4) потреба в знаннях історії; 5) роль історії в суспільно-політичному житті країни; 6) потреби майбутнього [3, с. 8]. А далі, як цілком влучно зауважує науковець, виникає проблема поєднання всіх цих чинників у вивченні історії управління, визначення їх пріоритетності та системоутворюваності в концепції історії менеджменту.

Дійсно, вирішення тим чи іншим способом (шляхом) цієї проблеми якраз і означатиме на першому етапі вироблення певної періодизації історії зародження, становлення та розвитку управлінської думки. Проте, враховуючи значну кількість чинників впливу на неї та можливих критеріїв, марно сподіватися на якусь єдину, абсолютно вичерпну, таку, що охоплює всі без винятку історичні тенденції розвитку управління, періодизацію.

Від найзагальніших міркувань щодо складності та необхідності розроблення питань періодизації в галузі історії управління та управлінської думки необхідно перейти до розгляду загальної проблеми щодо періодизації українських реалій у обраній сфері дослідження. В принципі, питання далеко не нове для вітчизняних науковців, проте ще далеко, на наш погляд, від свого задовільного вирішення.

Вивчення сучасної української літератури в галузях економічної історії, історії фінансів і управління, фінансової та управлінської думки дає можливість виокремити щонайменше три характерні моменти. По-перше, уникнення переважно більшістю авторів праць у цих галузях теоретико-методологічних питань, пов'язаних з поняттям «періодизація», а також пунктів до її класифікації. По-друге, відсутність єдиних точок зору щодо виділення і групування періодів (історичних етапів розвитку) за певними ознаками. По-третє, наголосження на розробленні питань періодизації в галузях історії економіки і економічної думки та історії фінансів України порівняно з галуззю історії управління і управлінської думки нашої країни. Такий стан розроблення питань в сфері управління та його історії нагтовхує на думку про можливість вивчення питань періодизації за аналогією з іншими названими вище науковими дисциплінами.

Відомий дослідник світової та вітчизняної історії управлінської думки професор А.І. Кредісов вивчення управлінської думки в Україні здійснює в контексті становлення і розвитку світової управлінської думки, починаючи від часів її зародження в умовах первісного суспільства і завершуючи менеджментом на переломі XX-XXI століть. Науковець виділив два великих блоки в аналізі розвитку управлінської думки в Україні: 1) з часів Київської Русі до кінця XIX ст. та 2) після 1917 р. В свою чергу всередині обох блоків виділені більш конкретні хронологічні періоди розвитку управлінської думки в Україні: дослав'янського поселення; княжий; до середини XIX ст.; з другої половини XIX ст. до 1917 р.; 20-і – початок 30-х рр. XX ст.; повоєнний; професіоналізації менеджменту (перехідна економіка постсоціалізму).

На наш погляд, досить помітно, що відомий український науковець не надає особливого значення обґрунтуванню здійсненої ним же періодизації, єдності її критеріїв, хронологічній безперервності тощо. Наприклад, «випав» важливий етап (період) в розвитку української управлінської думки XV-XVII ст. Не отримав висвітлення також розви-

ток науки поліцейського права (отже, і державного управління) в XVIII – на початку XX ст.

Початок вивчення власне української управлінської думки і практики в контексті історії, права, політики, філософії тощо А.І. Кредісов відносить до кінця XVIII – початку XIX ст. і пов'язує з працями відомих українських учених-економістів М.А. Балудянського, В.Н. Каразіна, А. Самборського, М. Ліванова, П.І. Прокоповича та ін. При цьому дослідник слушно привернув увагу до важливої відмінності у розвитку управління, управлінської думки та їх вивчення – відсутності власної державності в країні протягом тривалого періоду (XIX – початок XX ст.). Науковець вважає саме цю особливість причиною тих наслідків, які мали місце у галузі вивчення питань управління. До першого з цих наслідків А.І. Кредісов відніс «розчинення» досліджень українських учених з питань управління в управлінській думці інших націй. «Інакше кажучи, минуле українського управління довгий час розглядалось як історія становлення і розвитку управління в Росії, Австро-Угорщині або в Польщі», – пише вчений [4, с. 171].

Другий наслідок, на думку дослідника, полягав у врахуванні українськими ученими в певній мірі підневільного становища України в складі Російської імперії, відображенні його при аналізі економічних проблем, у тому числі питань управління, наявності живого інтересу до українських реалій. Ця тенденція, вважає А.І. Кредісов, суперечила першій. Її світоглядний та теоретичний фундамент вчений вважає в обґрунтуванні М.С. Грушевським ідеї про окремий від російського хід історичного розвитку кожного із східно-слов'янських народів. Це обґрунтування української вченої здійснив лише на початку XX ст. Тим самим була створена можливість і для спеціального вивчення історії управління в Україні, робить висновок наш сучасний дослідник. Однак, на його думку, фактично до 1917 р. ця можливість не була використана. Насправді існує немало вагомих підстав для сумнівів у можливості реалізації такого спрямування досліджень управління.

Привернемо увагу до кількох нових наукових досліджень, в яких запропоновані всеосяжні періодизації розвитку економіки, фінансів, управління тощо з позицій інституціонально-еволюційного підходу до висвітлення питань. На наш погляд, досить всеосяжною є періодизація бюджетної історії України, запропонована Ю.В. Пасічником. Вона охоплює такі історичні етапи:

1. Київська Русь і Галицько-Волинське князівство (IX-XIII ст.).
2. Польсько-Литовська доба (XIV-XVI ст.).
3. Козацька доба (XVI-XVIII ст.).
4. Україна в складі Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперії (XVIII – початок XX ст.).
5. Україна в 1917-1922 рр.
6. Україна в складі СРСР (30 грудня 1922 р. – 15 липня 1990 р.).
7. Незалежна Україна від дня прийняття Декларації про державний суверенітет України (з 16 липня 1990 р.) [5, с. 22].

Відомий дослідник фінансової історії України С.М. Голубка пропонує застосувати два концептуальні підходи до періодизації генеза та поступу національного фінансового господарства: фінанси української державності та розвиток фінансів на українських землях у часи бездержавності. У контексті цього вчений розглядає так звані епохальний та періодичний лаг. Визначаючи, що значною мірою ці періоди є умовними, науковець водночас

наголошує, що у їх межах вдається розглянути головні зміни і тенденції у фінансовому господарстві України [6, с. 87–88].

За аналогією запропонуємо таку періодизацію становлення і розвитку управління та управлінської думки України. Під кутом зору дослідження епохального розвитку сфери управління виділимо три великі історико-культурні періоди:

- генеза українського управління, що охоплює дослідження внесків та поступу господарства України та управління ними, включаючи українське державотворення за княжих часів та доби української козацької держави (IX–XVIII ст.);

- розвиток у часи бездержавності, що охоплює період перебування господарства і управління ним на українських землях під владою чужинців, у тому числі і за радянських часів;

- розвиток у нові часи української державності – доба трансформаційних процесів відродження національної державності (1917–1920 рр.) та доба української незалежності від 1991 р. до сьогодні.

У свою чергу щодо детальнішого дослідження питань розвитку управління господарством України і української управлінської думки, то виокремимо сім основних періодів історії національного управлінознавства.

Перший період – від найдавніших часів, у які закладалися основи і традиції українського госпо-

дарства і управління ним, до часів Запорізької Січі та Гетьманщини.

Цей період включає насамперед часи наших пращурів (трипільська культура; здобутки скіфської доби; існування державного утворення східнослов'янських племен – Куявії, про яку свідчать праці арабських і перських географів IX–X ст. і яку більшість істориків вважає об'єднанням слов'янських племен у Придніпров'ї з центром у Куябі (Києві), що мала атрибути державності). До цього періоду відносимо також давньоукраїнську державу – Київську Русь та її правонаступництво – Галицько-Волинське князівство. Визначаючи факти фіксації життя на українських землях з найдавніших часів, Д. Дорошенко писав: «Український народ є автохтоном на своїй землі. Це значить, що український народ живе на тій самій території, яку здобув в початках свого розселення в східній Європі, дуже мало поступившись з цієї території чужим народам, а те, що він здобував, це було продуктом колонізації порожніх, незаселених просторів, з яких не було потреби когось усувати та проганяти» [7].

Це важливе для періодизації методологічне положення відомий вчений української діаспори професор І.С. Коропецький сформулював таким чином: «Без огляду на формальний політичний статус України фактом є те, що українська на-

Таблиця 1

Порівняльна характеристика відмінних ознак розвитку економіки за типами суспільства

Ознаки	Типи суспільства		
	Доіндустріальне	Індустріальне	Постіндустріальне
Основний ресурс	Природні ресурси	Капітал	Інновації, інформація, знання
Капітал	Торгівельний, виробничий, банківський	Людський, природний, фінансовий	Людський, інформаційний (унікальні знання), фінансовий
Провідний тип власності	Земельна	Промислова	Інтелектуальна
Центр системи	Людина з Фізичнимиздібностями	Засоби виробництва	Людина з інтелектуальними здібностями
Людський капітал		Людина економічна (homoeconomicus)	Людина творча (homocreator)
Характер праці	Ручна	Машинна	Інтелектуальна
Домінантні інтереси	Дармові блага природи	Матеріальні інтереси	Інтелектуальні інтереси
Пріоритетний вид діяльності	Сільське господарство	Промисловість (добувна)	Сфера нематеріального виробництва, особливо інтелектуальних послуг: освіта, наука, високотехнологічні види діяльності
Особливості розвитку	Мануфактура	Розвиток добувної промисловості	Розвиток інформаційних технологій (Інтернет, створення віртуальних офісів тощо)
Суб'єкти господарювання	Домогосподарства	Виробничі одиниці (господарства), економія на масштабі	Глобальні об'єднання, мережі, підприємництва
Головні ознаки розвитку	Розвиток ручної праці	Спеціалізація виробництва. Автоматизація виробничих процесів	Широка інтелектуалізація виробництва. Пріоритетний розвиток науки. Розвиток складної розумової праці
Фактори успіху	Праця	Праця, якість, низькі витрати, стабільність, контроль	Здібність до інновацій, талант, орієнтація на споживача
Орієнтація на споживача	Одиничне виробництво	Масове виробництво	Масове виробництво на основі інформаційних технологій.

Джерело: систематизовано автором за працями представників постіндустріалізму

ція проживала компактно на біль-менш тій самій території понад тисячу років. Деякі регіони – як Центральне та Північне Правобережжя, Північне Лівобережжя, Галичина та Волинь – були заселені українцями від найдавніших часів. Інші регіони – Карпатську Україну, Буковину, решту Лівобережжя, Слобожанщину, Південь та Кубань – українці замешкали у різні часи пізніше. Оскільки політичні кордони України включають переважну більшість цих земель, можна стверджувати, що територія республіки є національною територією. Який би не був політичний статус українських земель, їхні мешканці були на них економічно активні – це була передумова їхнього життя. Тому цю економіку можна цілком виправдано вважати національною економікою України» [8, с. 13].

Третій період охоплює експансії Литовської, Польської і Московської держав, Румунії, Австро-Угорської та Російської імперій. Він характеризується колоніальною залежністю, що обумовлювала неможливість проведення власної політики (економічної, фінансової, управлінської тощо).

В галузі управління та управлінської думки, відповідно їх історії, відмінною рисою цього періоду були: подальший розвиток і еволюція поліцейської держави, вершина розвитку науки поліцейського права та її еволюційний поступ у зв'язку зі змінами в соціально-економічному житті.

Подальші періоди охоплюють розвиток управління господарством України і української управлінської думки у новітні часи відродження національної державності та доби української незалежності.

При розгляді питання про періодизацію управління і управлінської думки важливо привертати увагу до поглядів сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців на місце управлінської думки в розвитку національних економік за різних типів суспільства. Йдеться насамперед про сукупність теорій постіндустріалізму. Біля їх витоків стояли В. Ростоу, Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Е. Брукінг, П. Дракер, А. Тоффлер, М. Кастелс та багато інших видатних учених-економістів, істориків, філософів, соціологів тощо.

Узагальнена порівняльна характеристика розвитку економіки за типами суспільства подана в таблиці 1.

Разом з тим загальна характеристика розвитку економіки та управління нею в умовах переходу від індустріального до постіндустріального суспільства потребує конкретизації з урахуванням історії економічного розвитку. Така спроба здійснена за допомогою характеристики стадій економічного зростання розвитку країни згідно з Індексом глобальної конкурентоспроможності (див. табл. 2). Як показують дані економічного розвитку України, вона знаходиться на другій стадії, приблизно на серединному її відрізку.

Таке становище країни обумовлює, на наш погляд, і основні моделі управління на всіх його рівнях. Проте очевидно це не виключає запозичення елементів управління наступної стадії розвитку.

Висновки і пропозиції. Періодизація історії управління та управлінської думки України, виділяючи у певній послідовності окремі етапи в процесі становлення, функціонування та розвитку управління, націлена на краще розуміння всього історичного процесу змін. Вона втілює насамперед єдність історичного та логічного методів дослідження, вносить впорядкованість у послідовне висвітлення процесу національного управлінського творення і управлінознавства. Завдяки періодизації вимальовуються не лише окремі частини історичного процесу, а й загальна картина зародження, еволюції, розвитку інститутів управління та управлінської думки залежно від соціально-економічного ладу, його змін на певних етапах суспільного та історично-культурного поступу.

2. Серед дослідників питань періодизації відсутні єдині підходи та точки зору щодо класифікації (групування) за певними ознаками світової та вітчизняної історії управління і управлінської думки. Нині, як і раніше, поширеними залишаються такі класифікаційні підходи: хронологічно-історичний, цивілізаційний, формаційний, технологіко-економічний. В межах їх виокремлюються, згідно з вирішальними критеріями, певні періоди (етапи) розвитку, що змінюються.

3. До періодизації генези та поступу управління та управлінської думки в Україні застосовано концепцію дискретних змін політичної незалежності/залежності, суть якої полягає у виокремленні трьох великих історично-культурних епох (української державності IX-XIV ст., бездержавності, відродження національної державності (1917-1920 рр.; з 1991 р.).

Таблиця 2

Загальна характеристика стадій економічного розвитку країн згідно з Індексом глобальної конкурентоспроможності

Стадія економічного розвитку країни	ВВП на душу населення, дол. США	Середні темпи розвитку за 2000-2012 рр.	Питома вага, %		
			Субіндекс базисних вимог	Субіндекс посилення ефективності	Субіндекс інновацій
I стадія Факторна економіка	< 2000	5,27	60	35	5
Перехідна стадія від I до II	2000 – 3000	5,72			
II стадія Ефективна економіка	3000 – 9000	6,07	40	50	10
Перехідна стадія від II до III	9000 – 17000	4,45			
III стадія Інноваційна економіка	> 17000	1,66	20	50	30

Джерело: складено та розраховано автором за даними Індeksu глобальної конкурентоспроможності

Список літератури:

1. Шумпетер Й.А. История экономического анализа. В 3-х т. – СПб., 2001. – Т. 1-3. – 1664 с.
2. Всеобщая история менеджмента: Учеб. пособие для вузов / Под общ. ред. И.И. Мазура.– М. : Изд. центр Елима, 2006. – 784 с.
3. Коротков С.М. Концепция менеджмента / С.М. Коротков. – Москва, 1997. – 304 с. – (Издательско-Консалтинговая Компания «ДеКА»).
4. Кредисов А. И. Бюджетна система України та зарубіжних країн / А.И. Кредисов, 2000. – 336 с. – (ВИРА-Р).
5. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю.В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2004. – 495 с.
6. Голубка С. М. Інституціоналізація фінансового господарства України (історична ретроспектива) : [монографія] / С.М. Голубка ; Акад. фін. управління. – К. : Видавництво Академії фінансового управління, 2013. – 454 с.
7. Дорошенко Д. Нарис історії України. Т. 1 (до половини XVII ст.). Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://varnak.psend.com/narys/>.
8. Коропецький І.С. Дещо про минуле, недавнє минуле та сучасне української економіки / І.С. Коропецький. – Київ: Либідь, 1995.

Кутузов Р.В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ВОПРОСЫ ПЕРИОДИЗАЦИИ УКРАИНСКОЙ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ МЫСЛИ**Аннотация**

В статье рассмотрены основные вопросы периодизации всемирной и отечественной истории управления и управленческой мысли. Проведен сравнительный анализ трактовок этихвопросов в работах ведущих ученых-полицистов второй половины XIX – начала XX в. и современных представителей науки управления/менеджмента. Предложена оригинальная концепция периодизации истории развития управления и управленческой мысли Украины.

Ключевые слова: управление / менеджмент, управленческая мысль, история управленческой мысли, периодизация, научная парадигма, наука полицейского права, смешанная экономика.

Kutuzov R.V.

Lesya Ukrainka Eastern European National University

THE PROBLEM OF PERIODIZATION OF THE HISTORY OF MANAGEMENT SCIENCE IN UKRAINE**Summary**

This article highlights the basic questions of periodization of world and national history of management and management thought. It represents a comparative analysis carried out on the basis of interpretations of the abovementioned problem in the works of leading scholars (experts on policing) who were active in the second half of XIX – early XX century and representatives of modern science of management. As a result of the analysis, the author of the article offers an original concept of periodization of the history of management in Ukraine.

Keywords: administration / management, management thought, history of management thought, periodization, scientific paradigm, science of police law, mixed economy.